

Hnutie Quantified Self, časť II. : Túžba stať sa nadčlovekom pomocou technológií

Agnieszka Stelmachová

23. októbra 2021 ✚ Spoločnosť

Zdroj: Pixabay

pokračovanie I. časti a dokončenie

Zvedavosť a transhumanizmus

Samotná potreba všetko merať vychádza – ako hovorí Wolf, jeden z iniciátorov hnutia QS – z určitej „silnej zvedavosti“, ktorá je charakteristickou črtou určitého typu osobnosti. Sledovanie a experimentovanie má často terapeutickú funkciu. Napríklad Kay Stonerová v mladosti trpela hroznými migrénami, ako tínedžerka zbierala údaje a svoje pozorovania si zapisovala do denníka. Ako väčšina tzv. *life-hackerov*, aj ona pracovala s počítačmi. Na základe vlastných skúseností vyvinula aplikáciu na zaznamenávanie príznakov migrény a spôsobov ich zvládania. Následne vydala príručku na túto tému.

Mnohí ľudia, ktorí kladú veľký dôraz na meranie a sebakontrolu na základe vlastných skúseností (ktoré v ich konkrétnom prípade fungovali), napísali bestsellery o chudnutí, zdravom štýle života, úspechu v podnikaní a sexuálnom živote. Tým, že „liečia“ seba, chcú „liečiť“ aj ostatných. Stáva sa to priam životným cieľom. Reagle pripomína, že **za QS stojí transhumanizmus a ľudská snaha prekonať biologické bariéry, optimalizovať sa a stať sa nadčlovekom**: agilnejším, silnejším, rýchlejšim. V konečnom dôsledku, aby bol človek v „ére agility“ produktívnejší v osobnom živote a podnikaní.

Veľkej popularite sa tešia príručky Tima Ferrisa, šoumena a podnikateľa z New Yorku, ktorý radí, ako rýchlo schudnúť, stať sa „neprekonateľným milencom“, „supermanom“ a obchodným titanom. Zástancovia hnutia QS sa odvolávajú na **fascináciu spojenia vedy a technológie s cieľom zvýšiť výkonnosť človeka**, ktorá bola populárna v 70. rokoch 20. storočia. Ako poznamenáva Reagle, Ferrisova obľúbená mantra znie: „*Nemusíte byť nadčlovek, aby ste dosiahli nadľudské výsledky (...) potrebujete iba lepšiu sadu nástrojov.*“

Podľa učenca ide o ďalší pokus prekročiť svoje možnosti, podobne ako sa o to kedysi pokúsil Ikaros či staviteľ babylonskej veže, ktorí sa istým spôsobom snažili prekabátiť Boha. Ani Ikarovi, ktorý sa vzniesol príliš vysoko, ani tvorcom babylonskej veže („zjednoteného ľudstva“) sa nepodarilo byť ako sám Boh. Experimenty sa pre nich skončili tragicky. Dnes si však ľudia z nejakého dôvodu myslia, že vďaka technológiám budú konečne schopní dobehnúť prírodu. V roku 1957 evolučný biológ Julian Huxley vo svojej eseji o transhumanizme navrhol, že *„ľudský druh môže, ak chce, prekročiť sám seba“*. Výsledkom prekročenia hraníc biológie bola eugenika, ktorú presadzoval, a ktorej cieľom bolo mať evolučný proces pod kontrolou.

Huxley, prvý generálny riaditeľ UNESCO, veril, že na dosiahnutie najvyššej dokonalosti a blahobytu a šťastia na zemi treba využiť všetky možné prostriedky. Obhajoval propagáciu všetkých duchovných techník, ktoré pomáhajú rozvíjať výnimočné schopnosti a dosiahnuť mystickú extázu. Chcel nový svet postavený na troskách ideí a inštitúcií, ktoré obmedzovali rozvoj potenciálu človeka a bránili mu stať sa pánom vlastného osudu. Veril v budovanie sveta odlišného od toho „odporného“ a „brutálneho“, ktorý opísal Thomas Hobbes (mysliteľ 17. storočia). Dúfal, že technológia ho zbaví chudoby, chorôb, krutosti, útlaku a prepracovanosti. Dúfal, že „zmapovaním ľudských schopností“ sa človek stane „riaditeľom evolučného procesu“.

Dá sa povedať, že na túto myšlienku sa dnes odvolávajú aj populárni intelektuáli ako Harari a da Wall, ktorí sa obávajú prílišného zasahovania do prírody a predpovedajú, že to pre ľudstvo skončí zle. V 80. rokoch 20. storočia **začali transhumanisti vkladať veľké nádeje do genetického inžinierstva a nanotechnológií**. V 90. rokoch 20. storočia sa väčší význam prikladal počítačom s umelou inteligenciou. V súčasnosti sa hovorí o konvergencii NBIC (nanotechnológie, biotechnológie, informačné technológie a kognitívne technológie).

Šéfovia spoločností Google, Microsoft, Facebook a Tesla naznačujú blízku budúcnosť strojovej inteligencie. Niektorí predstavitelia veľkých technologických firiem varujú pred dôsledkami týchto zmien, medzi nimi napríklad Elon Musk, zatiaľ čo iní **nadšene dúfajú, že sa čoskoro objaví superstroj, „postčlovek“**, ktorý bude inteligentnejší ako my.

Tomu by sa mali venovať technológovia a manažéri zo Silicon Valley. **Vízie transhumanizmu** rozvíja v spoločnosti Google Ray Kurzweil – muž, ktorý denne užíva stovky výživových doplnkov a optimisticky verí, že do roku 2045 **sa ľudský život stane nehmotným a ľudia budú žiť večne vďaka spojeniu so strojmi**. Je predstaviteľom prúdu extrémistov propagujúcich technognózu, panteizmus a ideológiu New Age. Tí pripisujú veľký význam tvorivosti a rozumu. Extropianizmus je založený na piatich princípoch: neobmedzené rozširovanie múdrosti, efektívnosť, dlhovekosť, sebaapremana (prostredníctvom rozumu a experimentu); dynamický optimizmus (racionalizmus a akčnosť), inteligentné technológie (na prekonanie prírodných obmedzení) a spontánny poriadok, ktorý vznikne z decentralizovanej sociálnej štruktúry.

Podľa Riegela zakladateľa hnutia QS veria, že sa im podarí nájsť odpovede na odveké otázky o zmysle ľudskej existencie ako superdokonalého informačného organizmu. Odvolávajú sa na ideológiu *healthizmu*, tzn. zamerania sa na zdravie, ktoré je podľa nich najdôležitejšou životnou hodnotou. Zdravie je klasifikované ako „individuálna cnosť“ a choroba ako „morálny nedostatok“. V digitálnom veku sa ešte viac rozšírilo samoliečenie a sebaopozorovanie, ako aj **magické myslenie propagované v príručkách manažmentu**, ktoré menia spôsob chápania produktivity a stanovovania cieľov na jej dosiahnutie.

Gal Rimon (riaditeľ spoločnosti GameEffective, ktorá sa zaoberá *gamifikáciou* novej generácie a zameriava sa na riadenie zmien v organizáciách) vo svojom článku *The Quantified Self Is the Future of HR*, ktorý vyšiel v decembri 2014 na stránke socialmediatoday.com, výslovne uvádza, že „budúcnosť ľudských zdrojov je poháňaná silnými trendmi, ktoré sú základom *Quantified Self*“. Hnutie vzniklo s cieľom **spojiť používateľov nástrojov a vývojárov, ktorí sa zaujímajú o sebapoznávanie prostredníctvom sebasledovania**.

„QS sa rozširuje z fyzickej na duševnú oblasť. Niektorí ľudia odporúčajú sledovať a kvantifikovať svoj vnútorný emocionálny život. Svet personálneho softvéru si to uvedomuje a spoločnosti Google, Intel, Zynga, Twitter, Oracle, Sears a LinkedIn majú jedno spoločné. Všetky používajú metódu OKR – Ciele a kľúčové výsledky – na zosúladenie svojich ľudí a tímov.“ Metóda, ktorú po prvýkrát vymyslel Andy Grove v spoločnosti Intel a potom spopularizoval (najmä Google v roku 1999, používa sa dodnes), vyžaduje, aby každý definoval svoje ciele a výsledky, ktoré ukazujú, že je na dobrej ceste k ich dosiahnutiu. OKR je rámec na stanovenie individuálnych, tímových a celoorganizačných cieľov. Štvrťročne sa skúma, ako sa plnia individuálne ciele, ktoré sú prepojené s tímovými cieľmi. Ciele musia byť merateľné, aby bolo možné sledovať výsledky.

Podľa zakladateľa spoločnosti BetterWorks, ktorá túto metódu používa, je základom OKR práve koncept QS – „*pravidelné monitorovanie, ktoré človeka zapája a povzbudzuje*“. Myšlienkou Big Tech je zjednotiť osobné ciele. Ako vysvetľuje Rimon, dôležitý je tzv. vnútorný pracovný život. Zamestnanci sami definujú a sledujú svoj pokrok. Vzájomne na seba vyvíjajú tlak. **Ľudia neustále prežívajú emócie, pretože vedia, že ich ostatní neustále hodnotia, čo ich má motivovať k činnosti vedúcej k lepším výkonom**. Veľký význam sa prikladá aj gamifikácii, ktorá má na jednej strane podporovať súťaživosť a na druhej strane prinášať zamestnancom pocit naplnenia a šťastia.

Gamifikácia využíva mechanizmy z hier v iných oblastiach života. Jej cieľom je udržať angažovanosť, naučiť určité návyky a formovať žiaduce správanie, ktoré vedie k majstrovstvu. Používa mechanizmy, ako je ukazovateľ progresu, bodovanie, rýchla spätná väzba atď. Prakticky všetky korporácie, ktoré bežne využívajú koučing (technické poradenstvo), majú svoje hry, napr. *Leader of the Future* spoločnosti Leroy Merlin, KGHM gamifikácia budovania značky zamestnávateľa, gamifikácia náboru pracovníkov v spoločnosti Deloitte, gamifikácia projektového riadenia a znalostí inovácií spoločnosti ORLEN atď.

Hnutie QS a ideológia *qs* môžu fungovať, len ak sa zbierajú údaje. Kým kedysi sa ľudia zdráhali ich zdieľať, v súčasnosti ďalšie tabu miznú a korporácie vstupujú do intimity ľudí a chcú nielen kontrolovať ich myšlienky, ale aj „pretvoriť“ ich podľa seba.

Vedci tvrdia, že seba pozorovanie môže byť užitočné napríklad pri monitorovaní určitých životných aktivít, ak kompetentné osoby správne interpretujú získané údaje. Môže však byť aj veľmi škodlivé, **spôsobovať stres, úzkosť, depresiu, psychózu, nehovoriac o rizikách pre bezpečnosť údajov**.

Zdroj: PxFuel

Reduktívne vnímanie a absurdity parametrizácie

Na stretnutiach „Show & Tells“ účastníci QS odpovedajú na tri otázky: Čo ste robili? Ako sa vám to podarilo? A čo ste sa naučili? Vedci skúmajúci fenomén QS varujú pred vyvodzovaním ďalekosiahlych záverov z takýchto pozorovaní a experimentov. Pripomínajú nám, že **ukazovatele odrážajú to, aký význam im dali ich tvorcovia**. Algoritmy sa vytvárajú tak, že určití ľudia na začiatku zadajú do systému určité údaje. Umelá inteligencia na základe údajov v systéme zobrazuje výsledky a navrhuje konkrétne riešenia. Navrhované vzory však môžu byť iluzórne v dôsledku redukcionistického pohľadu na realitu a navrhované riešenia nebudú fungovať v komplexnej realite, ak sa nezohľadní širší kontext. Mnohí manažéri to zistili pri zavádzaní zmien v organizáciách, ktoré riadia.

Chris Anderson, bývalý šéfredaktor časopisu *Wired*, vyvolal v apríli 2016 rozruch medzi členmi hnutia QS, keď oznámil, že sa vzdal praxe sebaopozorovania a merania všetkého, pretože **na sebe pozoroval mnoho negatívnych účinkov**. Priznal, že to považoval za druh viery. Pre niektoré typy osobnosti prestáva mať sebaopozorovanie utilitárnu funkciu. Samotný proces dáva zmysel vtedy, keď sa človek vyrovnáva s neistotou. Pre Marka Rittmana, dátového analytika a nadšenca pre internet vecí, sa parametrizácia ukázala ako pasca. Uvariť šálku čaju mu trvalo jedenásť hodín. Musel – vo svojej „inteligentnej domácnosti“ – preprogramovať „automatický systém rannej rutiny“, ktorý sa stal nestabilným v dôsledku pripojenia tzv. „inteligentnej kanvice“ k systému, ktorý synchronizuje všetky činnosti v dome s údajmi pochádzajúcimi z jeho tela.

Ľudia, ktorí sa dobrovoľne sebamonitorujú (nezamieňať si ich s tými, ktorým lekár predpíše vykonávať rôzne merania), sú často **narcistické, do seba zahľadené osoby**. Tzv. kultúra založená na QS takýchto ľudí rešpektuje. Podporuje aj ich väčšie odcudzenie v spoločnosti, ktorú tvorí čoraz viac egocentrických ľudí, frustrovaných z čohokoľvek a neustále sa pretvarujúcich, maskujúcich sa, aby vyzerali dobre pred svojimi šéfmi, nadriadenými, susedmi atď. „Kultúra QS“ podporuje biopolitiku – novú formu riadenia spoločnosti povzbudzujúcu ľudí, aby sa zamerali na zdravie ako najvyšší cieľ. Vedie to **k masifikácii a štandardizácii a k nepriateľstvu voči tým, ktorí nezapadajú do zavedených noriem**.

Medicína a kvantifikácia prevzali funkciu nového morálneho poriadku. Vznikajú noví devianti, tzn. tí, ktorí sa odmietajú podriaďovať sebaopozorovaniu. Šíri sa medikalizmus a samodrezúra, javy charakteristické pre *kognitívny kapitalizmus* (ktorý manipuluje s ľuďmi a ich emóciami). Táto „kultúra“, v ktorej sa ľudia neustále skúmajú a trpia v dôsledku toho, že ich ukazovatele nezodpovedajú normám kalibrovaným niektorými „odborníkmi“ na veľké technológie, psychológmi, celebritami atď., podporuje šírenie depresie a

iných úzkostných duševných stavov.

Výskum ukazuje, že ľudia, ktorí venujú veľa času „optimalizácii“, častejšie trpia stresom a úzkosťou. Jednotlivec sa totiž stáva parametrizovaným v snahe dosiahnuť merateľný cieľ: „dokonalosť“. **V tejto koncepcii sa s človekom zaobchádza ako so strojom, ktorý sa optimalizuje, testuje, zlepšuje, aby lepšie fungoval** v prospech nejakého kolektívu. Rachel Ashmanová, Julia Wolnyová, Michael R. Solomon vo svojej štúdii *The Routledge Companion to Consumer Behavior* z roku 2018 naznačujú, že sebaopozorovanie nemá vplyv iba na narcistické osobnosti, ale už zmenilo spôsob, akým vo všeobecnosti ľudia vnímajú sami seba.

Prosperujúci priemysel produkujúci najrôznejšie senzory uspokojuje túžbu po sebaocenení. Mnohé *startupy* vsádzajú na to, že spotrebiteľia budú čoraz hlbšie vstupovať do oblasti sebaopozorovania v nádeji, že sa stanú lepšími, bystrejšími, „vylepšenými verziami seba samých“. A budú chcieť o sebe poskytnúť viac údajov online, aby získali podporu, spätnú väzbu, občas aj zahanbenie, aby dosiahli lepšie výsledky. Následne platformy „wellness“ budú tvoriť ešte väčšie súbory dát a poskytnú ich spoločnostiam na sledovanie nášho najintímnejšieho správania. Vedci dodávajú, že každý človek má osobnú stratégiu sebaregulácie, ktorá sa riadi jeho hodnotami a životnými skúsenosťami. Tento zdroj používa na upokojenie, keď je rozrušený, na odolávanie pokušeniam alebo na dosiahnutie nejakého cieľa. Výsledkom neúspešnej sebaregulácie je strata kontroly, ktorá následne vedie k závislostiam a rôznym psychofyziologickým poruchám.

Ashmanová, Wolnyová a Solomon naznačujú, že nedostatok „zdravej samoregulácie“ (ovplyvnenej systémom hodnôt osvojených v rodine, zo skúseností v detstve atď.) a jej nahradenie nejakou vymyslenou normou napr. firemného života, ktorej extrémnym príkladom je tzv. kultúra prepracovanosti v Japonsku, vedie k extrémnemu správaniu, vrátane prípadov samovraždy zo strachu pred spoločenskou ostrakizáciou. Pripomínajúc teóriu Cooleyho, ktorý pred viac ako sto rokmi v roku 1902 predstavil koncept „odzrkadleného ja“, zdôrazňujúc vplyv vonkajších informácií na vytvorenie vlastnej identity, tvrdia, že dnes nové technológie silne zasahujú do procesu samoregulácie.

„Staré dobré časy nervózneho váženia hmotnosti raz týždenne a tajného písania výsledku do zápisníka sú z veľkej časti preč. Náš pokrok teraz v čoraz väčšej miere sledujú technológie, aj keď si ich prítomnosť neuvedomujeme. A často sa s týmto pokrokom automaticky zdôverujeme s ostatnými, aj keď by sme to najradšej nerobili,“ upozorňujú autori publikácie *Routledge Companion to Consumer Behavior*. Preto je také **dôležité vytvoriť si správny postoj k technológiám** a parametrizácii, aby sme nekriticky neprijímali podnety z prístrojov a ukazovateľov, ktoré používame na určenie toho, či sme „dobrí“, „zdraví“, „inteligentní“ a pod.

Používanie meracej techniky na kontrolné účely má dlhú tradíciu, lenže, ako upozorňujú výskumníci v oblasti samoregulácie, pravidlá kalibrácie zvyčajne prestali platiť, keď pracovníci opustili brány továrne alebo vojenskej základne. Dnes každý z nás žije v „digitálnom akváriu“ s prístupom k oveľa väčšiemu množstvu biometrických informácií a technológií na ich zdieľanie. Preto panuje svojská **móda porovnávať vlastnú normálnosť s „normálnosťou“ druhých**. Najnovšie nástroje a aplikácie dnes zahŕňajú sledovacie zariadenia – otvorené aj skryté. **Čím viac sa vyvíja technológia spracovania informácií, tým viac sa stávame kyborgmi.**

„Mysel' kyborga však nie je v jeho hlave ako takej; jeho identita je skôr kolektívne definovaná jeho prepojeniami s inými informačnými uzlami.“ QS odkazuje na biopolitiku, ktorej cieľom je samodrezúra a riadenie spoločnosti prostredníctvom zdravotnej politiky. Silná spoločenská ostrakizácia a neustály tlak na parametrizáciu a sebapozorovanie vytvárajú systém dohľadu, z ktorého bude čoraz ťažšie sa vymaniť a v ktorom bude každý nenávidieť každého.

URL adresa článku: <https://christianitas.sk/hnutie-quantified-self-cast-ii-tuzba-stat-sa-nadclovekom-pomocou-technologie/>